

GYERMEKI JOGOK A KORONAVÍRUS JÁRVÁNY IDEJÉN

A közelgő Gyermeknap alkalmából jelen Infojegyzet áttekintést kíván nyújtani a gyermeki jogok rendszeréről és összefoglalni az új koronavírus járvány hatásait és az azokra érkezett válaszokat a gyermekek jogainak és védelmének terén.

- A 20. században történtek az első jelentős lépések a gyermekek jogainak elismerése terén. Ellen Key svéd tanítónő 1902-ben a 20. századot „a gyermek évszázadának” nevezte.
- Az ENSZ Gyermekjogi egyezménye vonatkozásában gyermek az a személy, aki tizennyolcadik életévét nem töltötte be, kivéve, ha a reál alkalmazandó jogszabályok értelmében nagykorúságát már korábban eléri.
- "A gyermek ember, akit minden olyan alkotmányos alapvető jog megillet, mint mindenki mást, de ahhoz, hogy a jogok teljességével képes legyen élni, biztosítani kell számára az életkorának megfelelő minden feltételt felnőtté válásához." (995/B/1990. AB határozat)
- Az ENSZ adatai szerint 1,5 milliárd gyereket érintenek a járványhelyzet miatt elrendelt iskolabezárások.
- Az iskolabezárások miatt világszerte közel 370 millió gyermek nem jut hozzá ahhoz a napi egyszeri étkezéshez, amit rendszerint az oktatási intézmények biztosítanak számukra.

A gyermekjogok rendszere

A gyermekek biológiai-társadalmi sajátosságai alapján megkülönböztetett jogalanyok, akik széleskörű védelemre, esetenként előnyökre jogosultak. A gyermek teljes jogképességgel rendelkezik, a gyermeki jogokon túl megilleti valamennyi emberi jog is (Rózsás, 2011). Az általános jogokon túl szinte valamennyi jogterületnek lehet gyermekjogi vetülete.

A gyermekek jogaik gyakorlása során ki vannak téve a felnőttektől való függő viszonyoknak; sérülékenyek és eszköztelenek lehetnek bizonyos jogsértések vonatkozásában, hiszen a legtöbb társadalomban "a gyermekek hangja nem hallatszik messzire" (Lux 2018).

[Az ENSZ 1989-ben New Yorkban elfogadott Egyezménye a Gyermekek jogairól](#) (továbbiakban: Gyermekjogi egyezmény), amelyet Magyarországon az [1991. évi LXIV. törvény hirdetett ki](#), a legszélesebb körben elfogadott gyermekjogi alapidokumentum. Az Egyezmény 54. cikk tartalmaz a gyermekek jogairól, gyakorlati és elméleti feltételeket teremtve ahhoz, ami szükséges egy gyermek fejlődéséhez, társadalmi részvételéhez és védelméhez. A jogok katalógusa három alapvető pillérré épül (1. ábra).

1. ábra: Az ENSZ 1989-es Gyermekjogi egyezményének főbb alapelemei

ALAPDOKUMENTUMOK

A gyermeki jogok a 20. században kerültek az érdeklődés előterébe. Az I. világháborút követő humanitárius válság felszámolása ellen küzdve, Eglantyne Jebb brit filantróp és humanitárius-jogi aktivista, a Save the Children szervezet egyik alapítója, szabálygyűjteményt állított össze **Gyermekek Chartája** címmel, amit a **Népszövetség 1924-ben Genfi Nyilatkozat** néven fogadott el. A Nyilatkozat a gyermekek jóllétét és védelmét biztosító alapvető jogokat elsősorban ajánlásokként tartalmazta.

1959. november 20-án fogadta el az ENSZ Közgyűlése a Gyermekek Jogairól szóló Nyilatkozatot, azóta ez a nap a gyermekek jogainak világnapja. Ugyanezen a napon **1989-ben fogadta el az ENSZ Közgyűlése a Gyermekek Jogairól szóló Egyezményt**, amelyet Magyarország 1991-ben ratifikált. Ez már nem csak ajánlásokat megfogalmazó dokumentum, hanem kötelezi a részes államokat a benne foglaltak betartására. Az Egyezményhez három fakultatív jegyzőkönyv csatlakozik, a harmadikat, amely a panaszmechanizmusról szól (2014), Magyarország még nem fogadta el. Az Egyezmény végrehajtását a [Gyermeke jogi bizottság vizsgálja](#), az egyes államok öt évente jelentésben számolnak be a gyermeke jogok érvényesüléséről. [Tagjai között](#) jelenleg nincs magyar (korábban két alkalommal Herczog Mária töltött be ilyen tisztséget.) Az Egyezmény 3. cikke középpontba helyezi a gyermek legfőbb érdekét („*the best interests of the child*” vagy „*child’s best interests*”). A magyar szakirodalomban vita van arról, hogy mi a kifejezés helyes fordítása, illetve tartalmi megközelítése: a gyermek mindenekfelett álló érdeke, vagy a gyermek legfőbb/legjobb érdekének maximális érvényesítése (Kőfalusi 2015).

Az **Európa Tanács** szintén [széles körben foglalkozik a gyermekek jogaival és védelmével](#), középpontba állítva a családon belüli erőszak, a szexuális kizsákmányolás, a gyermekszegénység, az adatvédelem, a gyermekbarát igazságszolgáltatás, valamint a fogyatékkal élő és a menekült gyermekek helyzetével kapcsolatos problémákat.

Az **Európai Unió Alapjogi Chartájának 24. cikke** nevesíti a gyermekjogokat, kiemelve a gyermek mindenek fölött álló érdekét. [Az Európai Unióról szóló szerződés 3. cikk \(3\)](#) szintén deklarálja a gyermekek jogainak védelmét. [Az EU gyermekjogi ütemterve](#) (COM(2011) 60) nem csak általános elveket, hanem konkrét intézkedéseket is tartalmaz a tagállamok mindegyike által vállalt gyermekjogi rendelkezések tiszteletben tartása érdekében.

A KORONAVÍRUS JÁRVÁNY HATÁSAI

Az új típusú koronavírus okozta járvány befolyással van a gyerekek életére is, annak ellenére, hogy a fertőzés szempontjából ők a legkevésbé veszélyeztetett korcsoport. A járvány és a vele járó szigorú korlátozó intézkedések jelentősen befolyásolják:

- az egészségügyi- és szociális helyzetüket,
- a családon belüli helyzetüket,
- az oktatáshoz való hozzáférésük jogát;
- a gyermekvédelmi rendszerek működését.

Hazai és nemzetközi szervezetek, civil szervezetek és kormányzati szervek egyaránt figyelemmel követik a gyermekjogok helyzetét a járvány idején is, és jelentésekkel, javaslatokkal, kampányokkal hívják fel a figyelmet a kedvezőtlen folyamatokra, veszélyeztető helyzetekre.

JELENTÉSEK, KAMPÁNYOK
2020. MÁRCIUS-MÁJUS KÖZÖTT

Hazánkban a **Gyermeke jogi Civil Koalíció** szakmai fórum **2020. március 25-én javaslatokat fogalmazott meg** az Emberi Erőforrások Minisztériuma számára annak érdekében, hogy a gyermekjogok a járványügyi helyzet teremtette helyzetben is maradéktalanul érvényesülhessenek. Javasataik öt témakörbe csoportosíthatók, úgymint a megfelelő tájékoztatás joga, az étkeztetés megoldása, neveléshez-oktatáshoz való hozzáférés, a gyermekvédelmi ellátórendszer és jelzőrendszer működtetése, és a sérülékeny csoportokra való fokozottabb odafigyelés.

Április 15-én az ENSZ jelentésben figyelmeztetett a járványnak a gyermekek életére gyakorolt hatásaira, amely széleskörű gyermekjogi válsággal fenyegetnek ([The Impact of COVID-19 on children 15 april 2020](#)). A gazdasági- és szociális válság miatt sok gyereket fenyeget az éhezés, és megnövekedhet a gyermekhalandóság is. 188 országban tartanak zárva az iskolák, ez közel másfélmilliárd gyerek tanuláshoz való jogát és lehetőségét érinti, sokuk számára a digitális és a távoktatás elérhetetlen. A jelentés figyelmeztet továbbá a családon belüli erőszak felerősödésére is.

Április 30-án Greta Thunberg svéd klímaaktivista és a **Human Act** dán civilszervezet kampányt indítottak [az UNICEF Koronavírus-járvány elleni küzdelmének támogatására](#), amely a gyermekek védelmét szolgálja a COVID-19 járvány közvetlen és közvetett hatásaival szemben, úgymint az élelmiszerhiány, az egészségügyi rendszerek túlterheltsége, az erőszak felerősödése, és az oktatáshoz való hozzáférés hiánya. Greta Thunberg megfogalmazása szerint *“ahogy a klímaválság, úgy a koronavírus-járvány is egy gyermekjogi krízis”*.

Az **UNICEF Magyarország márciustól blog oldalán** igyekszik jogász, pszichológus és gyermekvédelmi szakértők ajánlásaival segíteni a járványügyi vészhelyzet alatt azokat, akik tanácsokra szorulnak. Szlankó Viola foglalta össze, hogy [hogyan hat a vészhelyzet a gyermekvédelmi szakellátásra](#) (gyermekotthonok és nevelőszülői hálózatok), és az abba bevont közel 23 000 gyerekre:

- megnövekedtek az egészségügyi kockázatok: a gyermekotthonokban, nevelőszülői családokban a létszámok miatt nagyobb a veszélye a fertőzés terjedésének, nincs megfelelő szintű egészségügyi ellátás, ápolási körülmények;
- a szülőkkel, testvérekkel való kapcsolattartás elnehezülhet, ritkábbá válhat;
- fennáll a veszélye a gyermekek mentális állapotromlásának;

- jellemző lehet az oktatásból való kiesés, vagy a távoktatás nem megfelelő színvonala;
- növekedhet az intézményi és a nevelőszülői családon belüli (kapcsolati) erőszak.

A szervezet munkatársai együtt dolgozva az intézmények egy részével, igyekeznek felmérni az igényeket és segítséget nyújtani a gyermekvédelmi ellátásban dolgozó szakembereknek a kialakult helyzet könnyebbé tételében.

Az **UNICEF május 5-én** adta ki a ["Lost at Home: The risks and challenges for internally displaced children and the urgent actions needed to protect them"](#)

című jelentését, amelyben a becslések szerint 19 millió otthontalan gyermek helyzetének további romlására hívja fel a figyelmet. A jelentés rámutat, hogy az ilyen helyzetű gyermekek vannak a leginkább kitéve a vírus köz-

vetlen és közvetett hatásainak. A lakóhelyüket elhagyni kényszerült gyermekek az alapvető ellátáshoz sem jutnak hozzá, és fokozottan ki vannak téve az erőszak, kizsákmányolás, szexuális visszaélés és emberkereskedelem veszélyeinek, valamint a gyerekmunka, gyermekházaság és a család szétesése is fenyegeti őket. A szervezet konkrét beruházásokat és közös erőfeszítést sürget a kormányok és a civil társadalom részéről a veszélyhelyzet elhárítására.

Május 12-én az UNICEF felhívta a figyelmet a [The Lancet Global Health tanulmányára](#), amely a járvány gyermekekre gyakorolt egészségügyi hatását elemzi. Ehhez kapcsolódva [fogalmazta meg saját aggodalmait és cselekvésre szólította fel](#) a tagállamokat a járvány negatív hatásainak csökkentésére a gyermekek védelme érdekében. A szervezet globális szinten egészségügyi ellátással és az életmentő oltásokkal, tiszta víz biztosításával, az oktatás megszervezésével küzd a járvány negatív hatásai ellen.

„Minden emberi közösség hiszi és vallja, hogy a gyermekeket táplálni, nevelni, tanítani és védeni kell. (...) Szívvel és ésszel, szeretettel és törvényekkel. Ebben a sorrendben.”
(Rózsás Eszter, 2011. 197. o.)

ÁLTALÁNOS GYERMEKJOGI JELENTÉSEK

A 2015 óta működő **Hintalovon Gyermekek jogi Alapítvány** legutóbbi, [a 2019-es évről szóló gyermekjogi jelentésének](#) fókuszpontjai és megállapításai:

- intenzív jogalkotás figyelhető meg (a gyermeket közel 600 módosítás érintette);
- nehézségek terhelik a gyermekvédelmi rendszert (ld. minden tizedik gyerek veszélyeztetett a saját családjában);
- az egészségügyi rendszer problémái (ld. a házi gyermekorvosok 40%-a nyugdíjas-korú);
- a gyermekszegénység nem csökken (a gyerekek 23,8%-a veszélyeztetett);
- az oktatási rendszer kihívásokkal küszködik.

A jelentés összeállítói felhívják a figyelmet arra, hogy a 2019-ben rögzített kedvezőtlen adatokat és folyamatokat, rendszerszintű hibákat a 2020-as járványhelyzet valószínűleg tovább rontani.

Az UNICEF Magyarország kezdeményezésére 2015-ben megalakult **Gyermekek jogi Civil Koalíció** a [Magyarországról szóló alternatív jelentését](#) legutóbb 2019. szeptemberében nyújtotta be az ENSZ Gyermekek jogi Bizottságához. Magyar nyelvű változatát november 20-án, a Gyermekek jogi Egyezmény 30. évfordulóján mutatták be. A legfontosabb megállapítások:

- történtek előrelépések a gyermekvédelem és gyermekjogok területén (ld. Btk. szigorítás, az EMMI protokolljai a bántalmazás felismerésére és kezelésére, gyermekközvetítő igazságszolgáltatás támogatása);
- előremutató a 2017-ben indított telefonos gyermekvédelmi segélyvonal működése;
- előrelépések történtek a rászoruló gyermekek ingyenes közétkeztetésben és az anyatejes táplálás támogatásában;
- megoldandó problémák vannak a gyermekvédelmi intézményrendszerben;
- az oktatáshoz történő egyenlő hozzáférés a közép- és felsőoktatásban is egyre nehezebb; a rendszerből idejekorán kieső tanulók száma magas (ld. összefüggés a tankötelezett 16 évről csökkentésével).

Források:

- 1991. évi LXIV. törvény a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről – [njt.hu](#)
- Kézikönyv a gyermekjogokra vonatkozó európai jogról – [EU Alapjogi Ügynöksége/Európa Tanács, 2015](#)
- Lux Ágnes: A gyermekek jogai – In: Jakab András - Fekete Balázs (szerk.): Internetes Jogtudományi Enciklopédia 2018. – <https://ijoten.hu/szocikk/a-gyermekek-jogai>
- Rózsás Eszter: Gyermekjogok – Budapest, Pécs, Dialóg Campus. PTE ÁJK, 2011.
- Szeibert Orsolya: Gyermeki jogok – In: Lamm Vanda (szerk.): Emberi jogi enciklopédia. Budapest, HVG-ORAC, 2018. 333-342. oldal
- Kardos Gábor: Az emberi jogokat védő nemzetközi jogi intézmények – In: Halmai Gábor - Tóth Gábor Attila (szerk.): Emberi jogok. Budapest, Osiris, 2003.
- Bauer Flóra: A Gyermekjogi Egyezmény harmadik fakultatív jegyzőkönyvének vizsgálata a nemzetközi rendszer viszonylatában – In: Adsumus XV. Budapest, ELTE Eötvös József Collegium, 2017. 337-353. o.
- For Every Child, Every Right: The Convention on the Rights of the Child at a crossroads – [New York, United Nations Children's Fund \(UNICEF\), 2019.](#)

Készítette: dr. Draskovich Edina
Képviselői Információs Szolgálat
E-mail: infoszolg@parlament.hu

infoszolg

Internet: www.parlament.hu/infoszolg
Intranet: intra.parlament.hu/infoszolg/
Telefon: (1) 441-6486